

Put 369. pukovnije

Zeko, Elena

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:984800>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Elena Zeko

Put 369. pukovnije

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA POVIJEST

Elena Zeko

Put 369. pukovnije

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Vladimir Šumanović

Sumentor: mag. educ. hist. Danijel Jurković

Zagreb, 2023.

Sažetak

Predmet istraživanja su dvije knjige vezane za 369. pukovnicu. Knjige: „*Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*“ i „*Hrvatska pukovnija 369, na Istočnom bojištu 1941.-1943. ratni dnevnik*“. Koje su prikazane sve negativne i pozitivne strane te pukovnije. Na početku rada su prikazane nastanak 369. pukovnije u državi Nezavisne države Hrvatske (NDH) i utjecaji vojskovođe Slavka Kvaternika i poglavnika Ante Pavelića. Rad se bazira na cijelo razdoblje 369. pukovnije od osnutka pa do raspada pukovnije u Staljingradu. Za širi pregled rad se također prikazuje stanje na Istočnom bojištu u razdoblju 2. Svjetskog rata, točnije od 1941. – 1943. godine, na temelju 369. pukovnije, a i druge pukovnije koji su bili u istom sastavu kao 369. pukovnije. Osim stanja, prikazuje se i važnost te pukovnije na Istočnom bojištu. Na kraju rada se prikazuje početak raspada pukovnije i mogućnost gubitka rata na Istočnom bojištu. Cilj ovog rada jest prikazati važnost djelovanja 369. pukovnije. Dio Europe je saznalo za Hrvatsku i njegovu borbenost zahvaljujući djelovanju 369. pukovnije. U ovom radu se dodatno prikazalo da je 369. pukovnija s razlogom najveća i najznačajnija pukovnija u povijesti Hrvatske.

Ključne riječi:

369. pukovnija, Ante Pavelić, Slavko Kvaternik, Nezavisna država Hrvatska, Istočno bojište, 2. Svjetski rat

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Osnutak i ustroj 369. Pukovnije	1
2.1. Ustroj doknadnih bojni	4
2.3. Put u Döllersheim	5
3. Borba na Istočnom bojištu	5
3.1. Put na Istočno bojište	5
4. Bitka Poltova-Harkov, listopad – studeni. 1941.	7
4.1. Postrojba I. bojna	7
4.2. Postrojba II. bojna	8
4.3. 11. koturaška satnija	9
4.4. Postrojba Topnički odjel 369. pukovnije	10
4.5. Ostale postrojbe 369. pukovnije	10
5. Borbe od Harkova do Staljingrad, studeni 1941.- rujan 1942.	10
5.1. Bitka na rijeci Mius, 14. prosinac 1941. - 21. siječanj 1942.	10
5.2. Zimska ofenziva, 31. siječanj 1942. – svibanj 1942.	11
5.3. Operacija Fridericus, 17. – 30. svibanj 1942.	14
5.4. Operacija Blau, 28. lipanj 1942. – rujan 1942.	14
6. Pohod i osvajanje Staljingrada, rujan 1942. – siječanj 1943.	17
6.1. Ulazak u Staljingrad i napad „Crveni listopad“	17
6.2. Napad na sjeverni industrijski dio	18
6.3. Početak kraja 369. pukovnije i zarobljeništvo	19
7. Zaključak	21
8. Literatura	23

1. Uvod

U povijesnom razdoblju poput 2. Svjetskog rata. Koji je jedan od opsežnijih i detaljno obrađeno razdoblje. Republika Hrvatska je u vrijeme 2. svjetskog rata bila Nezavisna država Hrvatska i bila je u Trojnom savezu. Kako je NDH bila fašistički orijentirana država su prikazane sličnosti s Njemačkom. Želeći da pridobije Njemačku na svoju stranu je došlo do osnivanja 369. pukovnije koja je služila u toj namjeri. Stvarajući 369. pukovnije je postala najveća pukovnija u povijesti Hrvatske. Rad će se temeljiti na dvije knjige posvećene toj pukovnji. Cilj ovog rada je prikazati važnost pukovnije te njihove uspjehe i poteškoće u svom razdoblju. 369. pukovnija je uglavnom bila na Istočnom bojištu.

2. Osnutak i ustroj 369. Pukovnije

Nezavisna država Hrvatska je relativno bila nova država kad je započeo rat između Njemačke i Sovjetskog Saveza. Vodstvo NDH¹ je smatralo da će to biti brzi i laki rat koji će se završiti s pobjedom Njemačke. Vodstvo NDH-a je došla do zamisli da se hrvatska jedinica uputi na Istočno bojište, a ne od zamisli njemačkih strana isključivo od dvaju razloga. „Prvi razlog nalazio se je u ugovorima između Italije i Hrvatske potpisanih u svibnju 1941. godine u Rimu – takozvanim Rimskim ugovorima... Između ostalih i odredbu da se Hrvatska obvezuje da će ustrojiti, opremiti, obučavati itd. svoju vojsku u suradnji s Italijom. Ovi ugovori u Hrvatskom narodu doživljeni su kao potpuna katastrofa... Drugi razlog nalazio se u predviđanju vojskovođe Kvaternika o ishodu „velikog rata“. On i veliki broj onih koji su imali utjecaj na njega vjerovali su da će Njemačka pobijediti... Slijedom ove logike Kvaternik je smatrao će nakon pobjede Hitler, a ne Mussolini, određivati sudbinu Hrvatske.“² S ovim svjedočanstvom se prikazuje da vodstvo NDH-a bilo nezadovoljno što je Italija imala utjecaj na vojsku NDH-a. Želja sa pridobivanjem pažnje Njemačke su došli do zamisli da osnuju vojnu jedinicu koja će biti poslana na stranu Njemačke u namjeri da Hitler smiluje na budućnost NDH-a nakon

---

¹ Nezavisna država Hrvatska

² MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješaka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 15.

pobjede 2. Svjetskog rata. Mnoge vođe NDH-a su bili za pobjedu Njemačke jer bi to značilo kao opstanak samostalne države Hrvatske i neće postojati mogućnost pripajanja Jugoslavije.

Nakon kontaktiranja Pavelića³ s Hitlerom od kojeg je dobio odgovor „...pismom od 1. srpnja u kojemu pozdravlja što se Nezavisna Država Hrvatska solidarizirala s Njemačkom i da će s dobrodošlicom dočekati u svojim redovima hrvatske drugove.“⁴ Nakon tog pisma je, 2. srpnja 1941. godine, Ante Pavelić objavio proglas Hrvatima u kojem je pisalo: „POZIVAM stoga ustaše i ostale hrvatske rodoljube u starosti od 20 do 32 godine, koji su vojnički izobraženi i koji žele stupiti u svetu borbu protiv drzovitom boljševičkom nametniku, za slobodu potlačenih naroda, te napose za sigurnost, čast, mir i blagostanje hrvatskog naroda, da se odmah prijave kod najbližega „popunidbenog zapovjedništva“ (bivšeg vojnog okruga)...“⁵. Primali su samo dobrovoljce koji su već prošli vojnu obuku i da su ti dobrovoljci smjeli biti samo čisti Hrvati, Rusi i Ukrajinci koji nemaju neku prošlost pored toga su morali prolaziti kroz temeljni liječnički pregled. Nakon tog cijelog procesa je došlo do osnutka: Hrvatski pomorski odjel⁶, Hrvatska zrakoplovna legija⁷, Lako prevozni zdrug Hrvatske legije⁸ i 369. pojačane hrvatske pješačke pukovnije.

Pri formiranju 369. pukovnije su dobrovoljcima osiguravali odoru i obuču, dok su oružje i oruđe su bili zaduženi u Döllersheimu. Varaždinska glazba je bila pukovnijska glazba. Pukovnija je sastavljena od 3 bojna središta: Varaždin, Sarajevo i Zagreb. Podjelu Pukovnije i broj dobrovoljaca je prikazana tablicom br. 1.

---

³ Ante Pavelić, rođen u Bradini kod Konjica 14.7.1889. godine, bio je hrvatski fašistički diktator, poglavnik Nezavisne Države Hrvatske i osnivač ustaškog pokreta. Po struci pravnik, bio je članom Stranke prava i Čiste stranke prava. Do svoje četrdesete godine živi u Zagrebu, 1929. odlazi u Italiju gdje je ostao do Drugog svjetskog rata. Za vrijeme rata preuzima funkciju Poglavnika NDH-a, a 1945. bježi u Argentinu, gdje je na njega izvršen atentat 1957. Umro je u Madridu 28.12.1959. (<https://www.biografija.com/ante-pavelic/>)

⁴ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 16.

⁵ POJLIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 9.

⁶ Hrvatski pomorski odjel, najčešće zvan Hrvatska pomorska legija, bio je prva i jedina mornarička postrojba Nezavisne Države Hrvatske do 1944., nakon kapitulacije Kraljevine Italije. (https://hr.unionpedia.org/Hrvatski_pomorski_odjel)

⁷ Hrvatska zrakoplovna legija bila je zrakoplovna postrojba Vojske NDH u sklopu Wehrmachta. (https://hr.unionpedia.org/i/Hrvatska_zrakoplovna_legija)

⁸ Lako prevozni zdrug Hrvatske legije ili Legione Croata Autotransportabile, postrojba je kojoj je bila namjera da se samostalno bori, bez obzira na odredbe Rimskih ugovora, pa je u suglasnosti s Njemačkom stavljena pod talijansko zapovjedništvo za bitke na Istočnoj bojišnici, ali kao dodatna dragovoljačka jedinica. (<https://www.crveniperistil.hr/proizvod/amir-obhodas-lako-prevozni-zdrug-hrvatske-legije/>)

Broj postrojbe	Naziv postrojbe	Ljudi
1	Stožer Pukovnije	24
3	Stožer bojne	237
9	Streljačka satnija	1719
3	Strojnička satnija	606
1	13. sat. minobacačka	121
1	14. sat. pr. Oklopna	196
1	Stožerna satnija	248
1	Laka pješ. Kolona	88
1	Stožer top. Odjela	20
1	Stožerna bitnica	93
3	Bitnica	513
	Ukupno	3865

Tablica 1. Brojno stanje ljudi i postrojbi 369. pukovnije⁹

Osnovano je povjerenstvo Hrvatske legije u Njemačkoj, u svrsi za opskrbu i nastanjivanje u Njemačkoj. Prvi put se navodi status da članovi tog povjerenstva će imati isti pravosudni status kao i njemački vojnici.¹⁰ Pripadnici su imali sve isto kao i njemački vojnici, za prepoznavanje su stavili na kacigi i lijevoj nadlaktici će nositi grb Nezavisne Države Hrvatske. Pukovnija će ratne zarobljenike predati Njemačkom zapovjedniku.¹¹ Dana 17.7. iste godine je ustrojena pukovnija te su već 21.7. imali prevoženje željeznicom u Njemačku. Zbog kratkog roka su se zbrinuli da svi dobrovoljci moraju prethodno dati podatke kome se isplaćuju plaću i punomoć. 19. srpnja su dobili obavijest od njemačkog generala da se pukovnija zove „... Verstärktes Kroatisches Infanterie Regiment 369. ... 369. Ojačana hrvatska pješačka pukovnija“.¹² Gdje dolazi do pitanja čija je pukovnija. Službeno pukovnija je bila dio njemačke vojske jer su im osiguravali naoružanje, obuku,

⁹ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 19.

¹⁰ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 18.

¹¹ *Isto*; 19.

¹² *Isto*; 22.

plaću i opskrbu Pukovnije, ali im je sastav bio isključivo od hrvatskih časnika i pukovnika, te je samo vlada NDH-a imala pravo opoziva. Pripadnici su morali polagati prisegu njemačkom Führeru i hrvatskom Poglavniku. Zapovjednik Pukovnije je bio pukovnik Ivan Markulj, a zapovjednik topničkog odjela je bio podpukovnik Marko Mesić.¹³

Velika većina dobrovoljaca su se prijavljivali zbog novca. Hrvatska legija je imala puno veća primanja nego u Hrvatskom domobranstvu. Pretpostavlja se tako jer u to vrijeme stanovništvo nisu osjećali da komunizam predstavlja prijetnju.

2.1. Ustroj doknadnih bojni

Zbog prevelikog broja prijavljenih dobrovoljaca, 14. srpnja je zapovjedbno da se od dobrovoljaca ustroji „Doknadna bojna hrvatske legije“. Sastojala se od 3 satnije, stožera, strojničke satnije, 12. oporavilišna satnija i topnička bitnica. Zapovjednik Doknadna bojna je bio potpukovnik Ivan Šabrnek. 21. srpnja je određen službeni njemački naziv, Infanterie Ersatz Bataillon Kroatische Legion.¹⁴ Doknadna bojna je 5. listopada 1941. godine, iz Varaždina uputila u njemačku točnije u Döllersheim. Bilo je oko 800 domobrana. Njemački vojnici nisu bili toliko oduševljeni s dolascima Hrvata jer su ih smatrali neurednim i da su jako plašljivi.

Svi legionari su u stegovnom pogledu primjenjivali propisi hrvatskog domobranstva, a dok su u sudbenom pogledu primjenjivali propisi njemačkim vojnim sudovima¹⁵. Radi različitog jezika su Nijemci angažirali gradišćanske Hrvate¹⁶ koji su bili u njemačkoj vojsci. 28. studenog 1941. su prebačeni u vježbalište u Stockerau, gdje je obuka trajala do proljeća 1942. godine. Doknadne bojne su služile kao dopuna 369. Pukovnji. Bile su samo 2 dopune, prva je bila u travnju 1942., a druga je bila 18. srpnja 1942. godine. U

---

¹³ Marko Mesić (30. rujna 1901.- 9. veljače 1982.) hrvatski vojnik, časnik u vojskama Kraljevine Jugoslavije, Nezavisne Države Hrvatske, te komunističke Jugoslavije. ([https://hr.unionpedia.org/i/Marko_Mesi%C4%87_\(vojnik\)](https://hr.unionpedia.org/i/Marko_Mesi%C4%87_(vojnik)))

¹⁴ Isto; 23.

¹⁵ Isto; 24.

¹⁶ pripadnici hrvatske nacionalne manjine koji žive u austrijskoj pokrajini Gradišće (Burgenland); u širem smislu naziv obuhvaća i Hrvate na susjednim područjima zapadne Mađarske i južne Slovačke (okolica Bratislave), donjoaustrijske Hrvate (uglavnom germanizirani) te moravske Hrvate, koji su nakon 1948. bili raseljeni. (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22976>)

izvješću potpukovnika Ivana Babića¹⁷ je izrazio da su Doknadne bolja i pripremljenija od osnovne Pukovnije koja je poslana.

2.3. Put u Döllersheim

Selidba u Döllersheim je trajao od 21.-24. srpnja 1941. u 7 vlakova. Bili su smješteni u logoru Kaufholz. Od legionara se oprostio vojskovođa Slavko Kvaternik, a od topnika poglavnik Ante Pavelić. U oproštaju od legionara je bio priređen mimohod u Varaždinu. Svaka tura odlaska vlakom u kojem su bili dio 369. pukovnije je bio popraćen glazbom, prisustvom visokih časnika i građanima i praćeno novinarima.

Po svjedočanstvu podpukovnika Babića, su pokušavali, u vrijeme Kvaternikovog posjeta Hitleru, odgovoriti od slanja hrvatskih vojnika na Istočno bojište. Bez Kvaternikovog znanja. U razgovoru između podpukovnika Babića i generala Jodl-a. General Jodl se složio s time da je to greška, ali nema nikakvog utjecaja na to jer kad Hitler kaže da onda nema rasprave.¹⁸

Prvih 20 dana nakon dolaska u Döllersheim, se naoružavala i obučavala. 31. srpnja Pukovnija je položila prisegu Hitleru. „Prisega je glasila: Prišežem Bogu svemogućem da ću u borbi protiv boljševizma sve zapovjedi Vrhovnog zapovjednika njemačke vojne sile Adolfa Hitlera izvršavati da ću za ovu prisegu kao hrabar vojnik biti uvijek spreman i život svoj žrtvovati.“¹⁹ Obuka je završena 15. kolovoza gdje je Pukovnija upućena na Istočno bojište.

3. Borba na Istočnom bojištu

3.1. Put na Istočno bojište

Od 16.-19. kolovoza su vlakom prevozili do Dangene u Rumunjskoj, blizu granice sa Sovjetskim Savezom. Gdje su 27. kolovoza nastavili putovanje pješke. Prvotni plan je bio da u 14 dana trebaju stići do mjesta Pervomajsk. U 35 dana hoda su prešli 755 kilometara. 1. listopada su u selu Budniskaja okupili sve postrojbe Pukovnije.

---

¹⁷ Ivan Babić (Sveti Ivan Žabno, 15. prosinca 1904. - Torremolinos, Španjolska, 6. lipnja 1982.), bio je časnik u Jugoslavenskoj vojsci, Hrvatskome domobranstvu i inženjer, poznat po ulozi u neuspjelom puču Lorković-Vokić. ([https://hr.unionpedia.org/i/Ivan_Babi%C4%87_\(%C4%8Dasnik\)](https://hr.unionpedia.org/i/Ivan_Babi%C4%87_(%C4%8Dasnik)))

¹⁸ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 24.

¹⁹ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 33.

Na samom početku pješaćenja su se uvidjeli da nije lako i da će biti poteškoća. Budući da mnogi članovi Pukovnije nisu bili dorasli takvom izazovu. U tom procesu su već zabilježile prve žrtve kao npr. poručnik Ivica Vujić pao s motora i zadobio je teške povrede od kojih je za 9 mjeseci podlegao. Kako je Pukovnija sastavljena od neiskusnih dobrovoljaca dolazilo je do lakih i teških kršenja pravila po tome možemo najviše vidjeti u izvješću pukovnika Markulja koji je slao Kvaterniku i Paveliću.

„...Sve te zapovijedi ostale su bez uspjeha, jer u jedinicama vlada nered, rasulo, nedisciplina i krajnja nemarnost u svakom pogledu. Krivnju za ovo nose samo častnici i dočastnici ove pukovnije, jer nisu dorasli svome pozivu.

Vojnici pred njihovim očima rade što hoće. Krađu, pljačkaju, otimaju, pucaju noću, napuštaju jedinicu i prevoze se automobilima preko 100 kilometara, bacaju oružje, stoka se tuče, ne brani, častnici sve to gledaju, a dočastnici u svome ponašanju i vršenju službe daju najgori primjer...“²⁰

Po ovom izvješću je ubrzo pristigao odgovor Kvaternika gdje je donio par pravila i dao potpunu mogućnost pukovniku Markulju da prakticira ta pravila i oblik kažnjavanja za svako kršenje pravila. Do čega je došlo do velikog broja kažnjavanja i poništavanja činova dragovoljcima. Pored toga su znali i vraćati vojnike u Hrvatsku, broji se par stotina legionara. Kao npr. pričuvni časnik Venier Petar koji je nakon par dana marša završio u bolnicu zbog nabreklih vena u nogama i nakon svega izigrava nekakvog legionara primajući dobru plaću ne radeći ništa.²¹ Kako sam pukovnik nije imao ovlasti za sudbene postupke pa je to proslijedio Nijemcima. Do čega je došlo do višegodišnjih zatvora, smrtne kazne i uglavnom ti osuđeni su većinom bili dobrovoljci. S vremenom se to smanjivalo jer se to više nije spominjalo u narednim izvješćima. Osim tih pravila su morali više poštivati pravila Njemačke vojske koja je bila puno stroža i autoritativnija nad vojnicima. Što se mnogim dobrovoljcima nije sviđjelo po njihovom načinu razmišljanja su smatrali da su ta pravila bila previše stroga.²²

---

²⁰ Isto; 39.

²¹ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 33.

²² Isto; 31.

Višednevno hodanje do Budinskaja je pomoglo prepoznati koji su domobrani spremni, a koji nisu. Kad su stigli u Budinskaj su osjećali kako su blizu bojišnice pa su morali krenuti u proces čišćenja okoliša. Također su imali prve uspjehe u zarobljavanju sovjetskih vojnika. 7. listopada su priključili u sastavu 100. lake pješačke divizije gdje su bili odlično prihvaćeni jer je sama divizija bila austrijska. Austrijanci su puno bolje dočekali Hrvate nego Nijemci i došlo je do odličnih međusobnih odnosa i nije zabilježen ni jedan sukob.

Pukovnija nije odmah samostalno stala na prvu zonu bojišnice jer su smatrani da su imali premalo obuke pa je došlo do raspoređivanja pukovnije kako bi se dodatno obučili. Niti je Pukovnija smjela biti samostalna na bojištu. Bili su raspoređeni na taj način:

- „- I. bojna, 11. satnija i 14. protuoklopna satnija podređene su 54. pješačkoj pukovniji
- II. bojna i 13. minobacačka satnija podređene su 227. pješačkoj pukovniji
- Topnički odjel podređen je 83. topničkoj pukovniji
- Stožer, III. bojna (bez satnije) i laka pješačka kolona (povoz) podređeni su izravno divizijskom stožeru“²³

Nakon takve obuke su svi bili bolje ocijenjeni i opaža se bolji vojnički nastup i držanje.

4. Bitka Poltova-Harkov, listopad – studeni. 1941.

Pri raspoređivanju i ulasku u sastav 100. lake pješačke divizije. Došlo je do toga da su te postrojbe imali svoje učinke i uspjehe sa svojim nadređenim. Pri raspoređivanju su već morali idućeg dana uputiti se u bojište na borbu.

4.1. Postrojba I. bojna

Bili su nepovoljni vremenski uvjeti jer se polako nagoviještala slavna Ruska zima. Zajedno s 54. pješačkom pukovnijom su se pokušavali probijati što dalje, ali zbog vremenskih uvjeta su imali neke manje uspjehe od očekivanog. Prešla je u obranu. 1. bojna je imala uspjeh po kojem se pamti. Kako je 11. listopada, hrvatski domobran uspio oboriti sovjetski bombarder sa strojnicom. Narednih par dana nije bilo nekih rezultata, ali su njemačke i hrvatske strane imale pozitivne rezultate u topničkom djelovanju.²⁴

---

²³ Isto; 37.

²⁴ Isto; 40.

15. listopada je bio napad Sovjeta u mjestu Petropavlovsk u kojem su se nalazila 3./369. satnija koja je uspješno obranila i vratila Sovjete na mjestu gdje su i započeli napad. U toj borbi su se najviše istaknuli: zapovjednik bojne bojnič Josip Pletikosa, zapovjednik 3. satnije nadporučnik Hamdija Čemo, pobočnik bojne satnik Geza Mayerberger, rojnik 3. satnije Mijo Penava i strojničar na lakoj strojnici 3. satnije Mato Jakovljević. Za zahvalu su odlikovani Željeznim križem II. stupnja.²⁵

Idućeg dana su dobili zapovijed da gone neprijatelje u pravcu Kolomaka gdje su bili uspješni u tome bez gubitka. Gradeći most preko rijeke Kolomaka idućeg dana je došlo do prebacivanja cijele 100. laka pješačka divizija i s time su prebacili i crtu obrane na Perekop- Levandelovka. Dio satnije su sudjelovali u napadu, a preostali dio su bili u pričuvu. 19. listopada je bio napad u Perekopu u cilju da osvoje mjesto Perekop. Sovjeti su bili na prvi mah jaki i precizni. Zahvaljujući 2./369. satniji su uspjeli probiti sovjetsku crtu obrane i ući u Perekop. Omogućilo im je da zauzmu Perekop i Levandelovk u cijelosti. Taj napad je bilježio znatne gubitke, 17 umrlih i 18 ranjenih.

Nakon tih osvajanja su se uputili prema Harkovu. Dok nisu došli do sela Visokij gdje su doživjeli napad bočnom vatrom. 2. i 3. satnija i teška pješadijska oruđa su organizirali borbu i napali selo Viskosij. Neprijatelji su se povukli, a Bojna je nastavila u pravcu Harkova preko sela Filipovke. Gdje su dobili zapovijed za zaposjednu na željezničkoj pruzi, zapadno od Filipovke. Za to je bila zadužena 2. satnija. Gdje su nakon toga Pukovnija i Bojna imali odmor do 28. listopada kad su u Losevu ponovno okupila sastav 369. pojačane pješačke pukovnije.

4.2. Postrojba II. bojna

II. bojna je bila u sastavu njemačke 227. pješačke divizije. Prvotno su se nalazili u Skorohodovu. 11. listopada je dobila zapovijed da preuzmu položaje od 3. i 11./227. satnije kod Ščerebačeva. Gdje su se satnije raspodijelile po crti obrane. Ukratko nakon toga je došlo do jakog napada sa strane Sovjeta u kojem su izgubili cijelu 8. strojničku satniju. Nakon takvog gubitka je došlo do ponovnog povlačenja i rasprave za promjenu podjele. Nakon te promjene su uspješno prodirali bez značajnog gubitka. Mnogi su bili

---

²⁵ Isto; 41.

fascinirani hrvatskim domobranima što su bili tako hrabri i nisu se pribojavali borbe prsa u prsa. Najbolji prikaz je u komentaru jednog Njemačkog zapovjednika.

„Najagresivniji pješački napad doživio sam dok smo surađivali s jednom bojnomo hrvatskih dobrovoljaca. Mi smo osiguravali vatrenu potporu, a Hrvati su spremno krenuli u juriš na neprijateljske postave. Izbile su borbe prsa u prsa. Više nismo mogli otvarati vatru jer bi u tom slučaju pogodili i naše saveznike. Jedino što smo mogli bilo je prebaciti vatru u pozadinu. Kroz moj otvor promatrao sam hrvatskog dočasnika kako baca ručnu granatu u jedan rov. Neposredno zatim uskočio je unutra i zarobio prestravljene Ruse ili ih ubio, ako se nisu dovoljno brzo predali. Čak nije ni aktivirao granatu, samo ju je iskoristio da prouzroči onih nekoliko trenutaka straha i panike. Nakon toga pokupio je istu granatu i bacio ih je u susjedni dio rova. Koristeći se ovom metodom, prošao je cijeli sustav rovova.“²⁶

Približavajući se Harkovu, 25. listopada, satnija je povučena s prve borbene linije.

4.3. 11. koturaška satnija

Zapovjednik 11. koturaške satnije je bio nadporučnik Eduard Bakarec.²⁷ Bila je dio 54. pukovnije, prvotno su bila pričuvna satnija. Nakon prelaska preko rijeke Kolomak su postavljeni na prvi red obrane. Ta satnija je uvelike imala utjecaj na uspjeh u bitci u Perekopu. Koturaška satnija je bila vrlo uspješna u probijanju teritorija. Imali su dane kad nisu mogli brzo probijati kako su zamisli zbog vremenskih nepogoda i nepovoljnih puteva.

Kad je 11. satnija bila u Rižovu su doživjeli napad na lijevom krilu. Uspješno braneći položaj su došli do ideje za izmjenu taktike koja se pokazala vrlo uspješnom i brzo prodornom. Uspjeli su ući u Lipovaju. S takvom taktikom napada je nadporučnik Eduard Bakarec bio nagrađen Željeznim križom II. stupnja.

Narednih par dana su se prodirali i borili za osvajanje preostalog dijela Harkova. Grad je bio u plamenu, poznajući kao „spaljena zemlja“²⁸. 24. listopada je probila do Filipovke

---

²⁶ Isto; 45.

²⁷ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 45.

²⁸ Spaljena zemlja naziv je za vojnu strategiju kojom se - tijekom napredovanja ili povlačenja namjerno uništava sve što bi moglo poslužiti neprijatelju. (https://hr.unionpedia.org/Spaljena_zemlja)

gdje su se borili prsa u prsa. S takvom borbom su uspjeli zarobiti 128 sovjetskih vojnika, sa trojicom ranjenih domobrana.²⁹

Harkov je osvojen u cijelosti, 25. listopada. U kojem je 11. satnija sudjelovala u izviđanju i čišćenju terena. U tom procesu su bili uspješni u zarobljavanju sovjetskih vojnika uz minimalan gubitak. Nakon Harkova su se prodirali dalje s vrlo uspješnim rezultatima. Trajalo je do 6. studenoga gdje je satnija vraćena u sastav 369. pukovnije u Losevu.

4.4. Postrojba Topnički odjel 369. pukovnije

Bila je u sastavu 83. topničke pukovnije, raspoređen u topničku grupu Eckstein. Na početku je bila oko sela Kočubejevka gdje je pružala potporu 227. pješadijskoj pukovnji.³⁰ 12. listopada je bio prvi topničko djelovanje u selu Rovni. Na kojem je zapovjednik 83. pukovnije bio zadovoljan s djelovanjem Hrvata unatoč poteškoća oko jezike. U narednim napadima su bili uspješni unatoč teškom kretanju zbog nepovoljnih puteva. Prema zapovijedi, 18. listopada je topnički odjel izašao od sastava Eckstein, a 19. listopada je došla zapovijed da prati 227. pukovnju. Nakon toga više nije bilo sudjelovanja u osvajanju Harkova jer otpor neprijatelja nije bio jak. U tim danima najviše štete je bilo u stokama jer su bili premoreni pa su ih morali ostaviti.

4.5. Ostale postrojbe 369. pukovnije

Ostale postrojbe su ili imali utjecaja u smislu građenja mosta i puteva ili su bili u pričuvi. Uglavnom nisu imali nekog udjela u osvajanja. S time što su bili u pričuvi im je značilo da svakodnevno imaju obuku i morali su učiti o pravilima napada. Namjera je ta da se 369. pukovnja što prije se prilagodi njemačkom sustavu što je pokazano uspješnim. Vojnici su se popravljali u ponašanju i počeli su uvoditi što više reda i discipline. Dana 21. studenog se 369. pukovnja uputila prema Rostovu onda prema Staljingradu.

5. Borbe od Harkova do Staljingrad, studeni 1941.- rujan 1942.

5.1. Bitka na rijeci Mius, 14. prosinac 1941. - 21. siječanj 1942.

Nakon što su se opet uputili u pješaćenje prema Rostovu. Put je bio dug 450 kilometara. Od samog kretanja 21. studenog do 8. prosinca temperatura je bila između -10°C do -

---

²⁹ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnja na Istočnom bojištu 1941.-1943.*;48.

³⁰ *Isto*; 49.

20°C. Razdoblje kiše su zamijenili sa snijegom. Što je dodatno otežalo pukovnicu za transport. Nedostatak hrane je potaknulo još veću zabrinutost među vojnicima. Slabo odijevani, bili su prisiljeni da nose rusku robu koju su nalazili jer nisu uopće bili pripremljeni na takvu hladnoću.³¹ Bilo je manjih prekršaja poput nepropisno odijevanje i krađa svinje i ovaca od domaćina.

Dana 16. prosinca su stigli na Mius gdje je Pukovnija prvotno bila smještena na prostoru sela Vasiljevka, Pervomajsk i Uspenskoje. „Satnije I. i II. pješačke bojne, pojačane teškim bavačima i protuoklopnim topovima podijeljene su po bojnama 54. i 227. pješačke pukovnije s tim da se na položaju izmjenjuju s njemačkim satnijama svakih osam dana.“³² Ostale satnije su bile u pričuvi gdje su radili obuku. Takvo stanje će biti do 21.siječnja 1942. Temperature su bile od -30°C do ispod -40°C.

Dana 24. prosinca 1941. je došla prva dopuna za 369. pukovnicu iz Hrvatske koja je bila poslana 11. listopada. Došlo je oko 190 domobrana i dočasnika pod vodstvom pukovnika Stjepana Grlića. Uz ljudi došli su konji za transport i zimska oprema. Uz to je došao spisak pravila koja bi uvelike pomogla pukovnici, ali nažalost nisu bila u potpunosti ispoštovana. Dopuna domobrana za topništvo se odvijala tek krajem veljače 1942. godine. Satnik Franjo Mladić je bio uspješan u obrani napada uz minimalne gubitke i zbog uspješne formacije je dobio pismo zahvale od zapovjednika 227. pukovnije.

Došlo je do zamjene u zapovjedništvu koje su uvelike pomogle 369. pukovnici. Časnik-kontakt je bio Major Adalbert Kuhlewin. Koji je izvrsno shvaćao hrvatski mentalitet unatoč nepoznavanju hrvatskog jezika. Podpukovnik Babić u izvješću je uvelike cijenio i smatrao ga uvijek dostupnim za suradnju što je uvelike značilo 369. pukovnici.³³

Pukovnija je na Miusu boravila mjesec dana. Kad su, 21.siječnja 1942., 100. pukovnija i 369. pukovnija dobila zapovijed da se prebace u okolicu mjesta Gorlovatoje.

5.2. Zimska ofenziva, 31. siječanj 1942. – svibanj 1942.

---

³¹ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 49.

³² *Isto*; 51.

³³ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943*; 78.

Zbog prevelike potrebe su željeznicom prebačeni pješачka bojna i topnički odjel, a preostali dio Pukovnije su uputili hodom³⁴. Zbog hladne zime su hodali na kraće rute oko 15 km dnevno. Uz poteškoće koji su bili uzrok nepovoljnog vremenskog uvjeta su pokušavali prodirati što dalje i zauzimati što više sela. Kako su vojnici nosili teške terete na leđima, došlo je do razdvajanja kolone. Gdje je 3. satnija odvojila i zalutala u selo Donji Liman umjesto u Krivorožje. Idućeg dana su bivali napadnuti, došli do zamisli da uzvrate napad i da dosegnu do sela Grišino. Napad je zabilježen jedan od većih gubitaka 1. bojne, 21 poginulih domobrana.³⁵

„Takva se zima ne pamti od Napoleonove invazije. Ima tome već svojih 150 godina. Svuda pustoš, izgorjeli gradovi, bespuće i nesigurnost. /.../ Noću obilazim satniju za satnijom. Već polovica legionara ima vrućicu (39-40 stupnjeva). Sutra se ide naprijed.“³⁶ Kratki prikaz stanja puta i borbe u siječnju po izvješću Liječnika III. bojne, dr. Franjo Pušković.

Od 29. siječnja do 2. veljače se Pukovnja prikuplja u Postiševu. Nakon prikupljanja Pukovnije, su se opet podijelile između 100. lovačke i 14. oklopne divizije³⁷. II./369. bojna je bila u Udarnom sastavu u kojem su pripomogli u zauzimanju sela Aninskaja.³⁸

Nakon osvajanja sela Aninskaja su prodirali što dalje. Domobrani su bili uspješni u brzom prodiranju i zauzimanju. Sve dok nisu došli do sela Mirnaja Dolina. Sovjeti su imali pametnu taktiku prvo su pustili satniju u selo pa bi iznenada otvorili napad. Što ih je navelo da se tri dana bore prsa u prsa s Sovjetima i na kraju su postigli uspjeh s poprilično velikim brojem gubitaka. Dana 9. veljače je zauzela Aleksandrovku i bila je postavljena kao otporna točka gdje je I. bojna ostala u sastavu 227. pukovnije, sve do kraja travnja.

Napad koji se odvijao 11. veljače je bila predvođena 11. satnijom koja je dobila zapovijed da zamijene III./227. bojnu te da potjeraju neprijatelja iz sela Marjanka. Na prvu je satnija bila opasno napadnuta s ranjavanjem zapovjednika 11. satnije. Sovjeti su na prvu jako dobro držali te tog poslijepodneva uspješno upali u selo i potjerali neprijatelje. Gubitci

---

³⁴ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnja 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 51.

³⁵ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješачka pukovnja na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 81.

³⁶ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnja 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 52.

³⁷ *Isto*; 52.

³⁸ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješачka pukovnja na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 81.

tog napada su bili nezamislivi za 11. satniju jer su izgubili polovicu spremnih.³⁹ Nakon tog napada su narednih dana probijali sve dalje bez velikih poteškoća.

Dana 20. veljače, 10. satnija se istaknula i bila je zaslužena za osvajanje sela Nikolskoje. Napad je bio specifičan po tome što sa drugih strana nisu imali neku pomoć budući da je talijanska pukovnija povukla zbog nedostatka municija. Nakon tog osvajanja je od 1. ožujka bila smještena u Aleksandrovki do svibnja.⁴⁰

Grupa Markulj koja je bila pod vodstvom zapovjednika pukovnika Ivana Markulja. Gdje su krajem veljače doživjeli teške napade u Očeretinu. Ti napadi su bili uspješni za Sovjete koji su uspijevali povratiti svoje teritorije. Po pisanim zapovijedima Markulja se primjećuje da uspješno vodi svoju grupu. Uspijevaju obraniti veliku većinu teritorija. Do čega 4. ožujka, zapovjednik Markulj dovodi do odmora u svojoj domovini te ga mijenja podpukovnik Ivan Babić.

U ožujku i travnju su uglavnom postrojbe branile Sovjetske napade. Bilo je par uspješnih prodora i zauzimanja teritorija. Kako se vrijeme odmicalo tako su njemački zapovjednici sve više cijenili hrvatske domobrane. Kao što se može uvidjeti u zapovijedima koje je zapisao njemački zapovjednik Hauptmann Rottinger. „Iskazujem svoju najdublju zahvalnost svima koji su učestvovali u današnjem prepadu na kolhoz. Hrvati! Današnjim nezaustavljivim napredovanjem dokazali ste se vrijednim svojih hrabrih predaka i ponovno ste hrvatsku zastavu ovjenčali slavom!“⁴¹. Osim toga je 23. travnja je pristigla druga popuna Pukovnije koja je došla s pukovnikom Markuljem.⁴² Podpukovnik Babić se vratio 30. travnja u domovinu.

U toj zimskoj ofenzivi je zabilježeno oko 187 smrtno stradalih.⁴³ Pukovnik Markulj je prikazao pozitivne sposobnosti vođenja svoje postrojbe. Mnogi njemački časnici i zapovjednici su bili oduševljeni, a i bilo je onih koji nisu bili zadovoljni s djelovanjem Hrvata. Mnoga odlikovanja, došlo je do odlikovanja. Rottinger je bio odlikovan Zlatnim njemačkim križem dok je bio dio 369. Pukovnije⁴⁴.

---

³⁹ Isto; 83.

⁴⁰ Isto; 86.

⁴¹ Isto; 95.

⁴² Isto; 97.

⁴³ Isto; 102.

⁴⁴ Isto; 101.

5.3. Operacija Fridericus, 17. – 30. svibanj 1942.

Operacija Fridericus je plan gdje bi na jugu Harkova napali sa sjeverne i južne strane. Odsijecajući sovjetski mostobran i uništili opkoljene snage⁴⁵. Plan je bio da se napad odvije 18. svibnja, ali su Sovjeti preduhitрили i napali 12. svibnja. Nijemci su napali 17. svibnja u smislu ograničenom obliku operacije Fridericus. Predvođen Skupine Kleist, u sastavu dio 100. divizije i 369. pukovnije. Napad je zapamćen po tome što je Pukovnja po prvi put se borila kao cjelina i pod njezinim zapovjedništvom.⁴⁶

Na prvi dan napada, Pukovnja je uspješno probijala na više strana, zahvaljujući satnijama i bojni. I. i II. bojna tog dana je ostvarila 28 kilometara prodora⁴⁷. Osvojeno je selo Gromovaju Balku i Očeretino 11. satnija je bila vrlo uspješna u zarobljavanju oko 200 sovjetskih vojnika te je uspješno osvojena Besabotovka i obranjena 6 napada Sovjeta. Zapovjednik 11. satnije nadporučnik Bakarec je odlikovan Željeznim križem I. stupnja zbog uspješnog vođenja.⁴⁸

Narednih dana su također bili uvelike uspješni i ispunjavali ciljeve. Uvelike zarobljavale sovjetske vojnike i zauzimali sela s minimalnim gubitcima. Dana 28. svibnja je okončana operacija Fridericus predajom opkoljenih sovjetskih snaga.⁴⁹ Pukovnja je u operaciji Fridericus imala: „U uspješnim teškim borbama zarobila je 3618 sovjetskih vojnika... Imala je i značajnih gubitaka: 70 poginulih i 282 ranjena pripadnika.“⁵⁰

Pored tih brojki su pristigla i velik broj odlikovanja. Željeznim križem I. stupnja je odlikovano osam pukovnika, bojnika, satnika, poručnika i vodnika, a Željeznim križem II. stupnja je odlikovano 84 časnika, dočasnika i domobrana.⁵¹

S takvim rezultatom, Pukovnja je dobivala čestitke i priznanja za uspjehe koji su uspjeti postignuti u operaciji.

5.4. Operacija Blau, 28. lipanj 1942. – rujanj 1942.

---

⁴⁵ Isto; 104.

⁴⁶ Isto; 102.

⁴⁷ Isto; 110.

⁴⁸ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnja 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 55.

⁴⁹ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnja na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 116.

⁵⁰ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnja 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 56.

⁵¹ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnja na Istočnom bojištu 1941.-1943.*;117.

Operacija Blau je plan sastavljenih od dvije etapi (Blau I-Braunschweig i Donska luka) u kojem bi omogućilo približavanje Staljingradu i proširenja prema Kavkazu.⁵² Prvi napad vezan za operaciju Blau je bio 28. lipnja.

U pukovnji se u međuvremenu došlo do promjene zapovjedništva. Zapovjednik pukovnik Markulj se razbolio, vratio se u domovinu i više se nije vraćao. Dana 26. lipnja 1942. godine je pukovnik Viktor Pavičić proglašen zapovjednikom.⁵³

Nakon završetka operacije Fridericus je dobiven zapovijed da se prebace u mjesto Volčanskije Hutora. Odsad se skupa s 100. divizijom, nalazi u sastavu XXXX. Oklopnog zbora.⁵⁴ Dana 21. lipnja je stigla popuna od 120 domobrana iz Stockera.⁵⁵ Topnički odjel je opet završio pod sastav 83. topničke pukovnije.⁵⁶

Pukovnija je priključila napadu 1. srpnja. Tako da su ubacili II. i III. bojnu iz pričuve. Tog dana je II. bojna zauzela Kopani i Lomovku, a III. bojna je uz većih poteškoća zauzela Besarab s velikim brojem zarobljavanja, oduzimanja hrane i vojnih oprema.⁵⁷ Narednih par dana su uspješno prodirali. Istaknuto je to da se II. bojna odvojila od pukovnije i priključila se sastavu 54. pukovnije. Gdje su 9. srpnja sudjelovali u napadu sa zapada prema rijeci Don. Uvelike je pomogla II. bojna koja je praćena velikim gubitcima te je 11. srpnja prebačena nazad u sastav 369. pukovnije. Ostatak 369. pukovnije je uglavnom imala čišćenje, zarobljavanje i prebacivanje kroz osvojenih teritorija u kojem su Nijemci imali najviše utjecaja.⁵⁸

Dana 25. srpnja I. i II. bojna su prebačene naprijed, a III. bojna je ostala u pričuvi. Od tada su se počele pojavljivati mnoge poteškoće poput opskrba goriva, hrane i oružja. Sovjeti su postajali sve jači i uspješniji u obrani. Toliko su se ojačali da su tog dana prisili da se povuku par kilometara unazad. Poboljšali su se u taktici da mogu Nijemcima

---

⁵² *Isto*; 122.

⁵³ *Isto*; 116.

⁵⁴ *Isto*; 116.

⁵⁵ *Isto*; 122.

⁵⁶ *Isto*; 124.

⁵⁷ *Isto*; 126-127.

⁵⁸ *Isto*; 129.

priuštitu faktor iznenađenja u napadu.⁵⁹ Zato su sljedećeg dana zauzela Selivanov, Zimlov i Platonov.⁶⁰

Narednih par dana točnije 27. i 28. srpnja, pukovnija je doživjela najveću bitku te se nisu odustajali. Uspjeli su osvojiti Svečnikov, kolhoz „Projekt kulture“ uz pomoć 54. pukovnije. Borili su se po danu i preko noći. Borba je završila predajom Sovjeta koji su u kratko vrijeme izgubili poveću broj tenkova. Napad je završio s 39 mrtvih i 132 ranjena. Ujedno i najveći gubitak Pukovnije u jednom danu. Poginuo je časnik Geza Mayerberger koji je bio zapovjednik I. bojne ujedno smatran jedan od najboljih časnika Pukovnije.⁶¹

Nakon teških dana, 1. kolovoza, Pukovnija je dobila zahtjev da opet idu u napad u namjeri da povrate gubitke na što je zapovjednik poručnik Pavičić odbio. Uz odbijenicu obrazložio je kako Pukovnija doživjela velike gubitke i da ne mogu ništa dok ne dobiju odgovarajuću popunu. Poručnik Pavičić je bio prisiljen smanjiti broj postrojbi. U svim vrstama postrojbe je smanjeno ili bi pripojili u jednu postrojbu.⁶² Nakon smanjivanja je došlo do toga da Pukovnija imala samo tri satnije⁶³. Od nedostatka domobrana su došli do ideje da koriste zarobljenike kao pomoćno osoblje (hiwi).

Nakon spajanja, 7. kolovoza, bojna se priključila u sastav 54. pukovnije. Ubacili su u borbu sjeverozapadno od Kalača. Narednih dana Sovjetska sila se slabila pa su uspijevali prodirati i imati što veći broj plijena. Osvajanjem Kalača je omogućen direktan put do Staljingrada. Njemačke pukovnije su taj put smatrali vrlo nepovoljnim i previše ne sigurnim budući da su to bili otvoreni put.⁶⁴ Nakon toga su pukovnije uglavnom bile u pričuvi i selili se po osvojenim mjestima.

Sredinom rujna u Glaskovu je došla dopuna domobrana koji su većina njih bili povratnici s liječenja. S tom dopunom je osnovana II. bojna, u sklopu bojne su bile dvije satnije (5. i 8. satnija).⁶⁵

---

⁵⁹ Isto; 159.

⁶⁰ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 61.

⁶¹ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*;167.

⁶² Isto; 176.

⁶³ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 62.

⁶⁴ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 180.

⁶⁵ Isto; 192.

Dana 23. rujna Ante Pavelić je imao sastanak s Hitlerom vezan za stanje NDH-a. Došli su do dogovora da u obzir trenutnog stanja NDH neće više slati popune, a pukovnija mora ostati na Istočnom bojištu.⁶⁶ Idućeg dana je posjetio Istočno bojište gdje se našao s zastupnicima 369. pukovnije i drugih pukovnija te je dijelio odličja. Tog dana je kasnije 369. pukovnija dobila zapovijed da krenu za Staljingrad.⁶⁷

6. Pohod i osvajanje Staljingrada, rujan 1942. – siječanj 1943.

Staljingrad je bio jedan od najuspješnijih i najrazvijenijih Sovjetskih gradova. Zbog popularnosti tog grada je došlo do toga da osvajanje bude jedan od najvećih ciljeva što se Istočnog bojišta.

6.1. Ulazak u Staljingrad i napad „Crveni listopad“

Prvotno se pukovnija smjestila desno od 54. pukovnije. I. bojna je išla u napad dok je II. bojna bila u pričuvi. Dana 26. rujna, u ranu zoru je išla u napad u kojem su tog poslijepodneva ušli u Staljingrad. Bez prevelikog gubitka. Zapovjednik voda u 3. satniji, poručnik Zvonimir Bučan, je zapisao u svom izvješću: „U ranu zoru 26.9. krenusmo u Staljingrad, gdje udjosmo u 19,00 sati. Grad bijaše same ruševine i plamen. Udjosmo u ulice, smestismo se po rovovima i bunkerima, da se što bolje zaštitimo od neprijatelja koji je tukao topovima, katjušama i bombardiranjem. Nisam izgubio ni jednog čovjeka, dok je drugi vod imao jednog mrtvog i 5 ranjenih, a treći vod što ranjenih što mrtvih oko 13.“⁶⁸ Nakon poteškoća u 54. pukovniji, 369. pukovnija je dobila zapovijed da postaju podređeni pod 227. pukovnijom i da se prebace na lijevom krilu. U pokušaju osvajanja čeličane, poslana je 2. bojna koja je bila pričuva. Na putu 2. bojne je došlo do jakog zračnog napada sa strane Sovjeta koja je prepolovila na pola bojne.⁶⁹

Krajem rujna je bio cilj da napadnu tvornički sklop „Barikardi“. Mnoge pukovnije su bile donekle uspješni, a Pukovnija je zaostajala jer su imali poteškoća. „... a ovaj prostor Sovjeti su učvrstili betonskim kupolama i protuoklopnim topovima.“⁷⁰ Takav sustav

---

⁶⁶ *Isto*; 192.

⁶⁷ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941. - 1943.*; 64.

⁶⁸ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješaka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*;214.

⁶⁹ *Isto*; 218.

⁷⁰ *Isto*; 224.

obrane je uvelike otežano domobranima u brzom napadu i prodoru. Narednih dana su obilježavali veliki gubitci i sporo prodiranje. 369. pukovnija je obranila napade koji su predvodili Sovjeti kako bi povratila teritorij.⁷¹ Osim što su imali poteškoće u napadima, mnogi vojnici su zbog loših uvjeta življenja, obolijevali su žuticu i dizenteriju.⁷²

U listopadu je I. bojna uspješno zauzela željeznicu koja je bila od velike vrijednosti i s time su se probili prema naprijed. Njemačka 54. pukovnija počela zaostajati. Članovi 54. pukovnije su uvelike poštovali 369. pukovnicu. Kad bi bili odvojeni nalazili bi se kako bi podijelili podatke o neprijateljima.⁷³

I. satnija je u deset dana izgubila četiri zapovjednika. Ukratko se može prikazati kao manu I. satnije jer su u kratkom periodu previše vodstva promijenili. Sovjeti nisu premjestili stanovništvo, već ti ljudi bivali skriveni u podrumima, bunkerima. Samo su čekali da prestanu, ali kad bi Nijemci, pukovnija naišla na njih. Premještali su ljude za radi njihova dobra i smatrali su da na kraju oni spašavaju Rusko stanovništvo.⁷⁴ Noću bi bili zrakoplovni napadi, a danju topništvo i pješništvo.

6.2. Napad na sjeverni industrijski dio

Oblik napada je započet 14. listopada. 369. pukovnija je bila u divizijskoj pričuvu. Dana 23. listopada, pukovnija je izdvojena od 100. divizije te je ušla u sastav 212. pukovnije 79. divizije.⁷⁵ Imali su zadatak da osvoje preostale zgrade koje su dio „Crvenog listopada“. Uglavnom su se bavili s čišćenjem zgradi, dok nisu u jednom trenutku doživjeli napad Sovjeta od kojeg su uz pomoć drugih pukovnika jedva izbjegli.⁷⁶

Krajem listopada su u izvidnici, I., II. i III. satnija, doživjela napad. Krive podatke su bile zadane bojniku Brajkoviću koji je od tih podataka odredio način obrane. Koja je ispala pomalo neslavna dok im nisu uskočile druge pukovnije u pomoć. Nakon par dana borbe uz pomoć Nijemaca su uspjeli zauzeti zgradu. Pri gubiticima domobrana i zapovjednika

---

⁷¹ Isto; 231.

⁷² POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941. - 1943.*; 66.

⁷³ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*;241.

⁷⁴ Isto; 246.

⁷⁵ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941. - 1943.*; 66.

⁷⁶ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 265.

je došlo ponovnog preustroja Pukovnije. „Prema ovoj zapovijedi sastav Pukovnije bio je sljedeći:

- satnija (pješačka),...
- 4. strojnička satnija,...
- 14. protuoklopna satnija,...
- Laka pješačka kolona,...
- Stožer bojne, bez promjene
- Stožer Pukovnije, nepromijenjeno⁷⁷

Dana 4. studenog je u izvješću prikazano da pukovnija sastoji od 4 časnika, 17 dočasnika i 170 vojnika.⁷⁸ U usporedbi za prvotnim brojem se potvrđuje ogromni gubitci. Mnogi članovi te pukovnije su postajali sve umorniji i ne oprezniji. Osim toga istog dana su pristizale dodatne bojne i pukovnije. Smatrali su da će s poslanim pojačanjem uspjeti zauzeti Staljingrad. Pukovnija je prebačena na sjeverni dio „Crveni listopad“ koja je bila smatrana mirnijim dijelom.⁷⁹ Zadnji napad I. bojne je bila 11. studenog na zgradu broj 4. nakon tog napada se brojio 145 članova⁸⁰. Kako glavni cilj osvajanja je bio doći do obale Volge nije bio uspješan. Bojna je ostala u zgradi broj 1 i 2.⁸¹

6.3. Početak kraja 369. pukovnije i zarobljeništvo

Dana 21. studenog u izvješću se prikazuje da će sve jedinice nakon pada Staljingrada vratiti u domovinu ili u Döllersheimu.⁸² Sve su postrojbe saznali za Sovjetski plan za povratak terena i počeli su razmatrati da bi mogli izgubiti rat. S takvom idejom su došli do toga da pripremaju za povlačenje s bojišnice. Kad je Hitler saznao za povlačenje izričito je naredio da nema povlačenja i da će se svi dostojno obraniti. Dana 25. studenog

---

⁷⁷ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 280.

⁷⁸ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 291.

⁷⁹ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 66.

⁸⁰ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 298.

⁸¹ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 67.

⁸² MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješačka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 302.

je došlo do toga da u prvoj bojni bilo samo 47 vojnika sposobno za obranu. Što je bojnik Brajković porazgovarao s Pavičićem i da zahtjeva još ljudi.⁸³ Kasnije su dobili zapovijed da smanje dnevne obroke zbog nedostatka namirnica. Došli su do toga da su morali ubijati konje i pripreme meso za prehranu.

Kasnije je sam Brajković došao na ideju da se I. bojna preustroji kao udarna satnija smatrao je da bojna ima premali broj članova, a ovako bi stvorili veći broj vojnika dovoljan za napad. Ideja je bila prihvaćena pa je došlo do toga da su stvorili 2 satnije.⁸⁴ Dana 17. prosinca, rijeka Volga je zaleđena što je uvelike obradovalo Sovjetima. Za⁸⁵leđena Volga im je dala mogućnost da pređu rijeku i napadnu Nijemce i pukovniju. Polovica prosinca zbog lakšeg pristupa, Pukovnija je sve teže branila svoj položaj. Jedne večeri su sovjetu uspjeli zarobiti članove iz pukovnije pa su razglasom na hrvatskom jeziku upućivali pozive na predaju.⁸⁶

Povlačenje njemačke pukovnije je potaknulo Sovjetima da na božićno jutro napadnu pukovniju. Privremeno su uspjeli zauzeti halu, ali s brzom reakcijom pukovnije. Ubrzo je pokrenut protunapad koji se pokazao vrlo uspješnim. Dana 29. prosinca pukovnija je izašla iz sastava 79. divizije od koje su dobili zahvalu.⁸⁷

Na novu godinu su došle loši vijesti. Tacinskaj je opkoljen. Tanciskaj je vrlo važno mjesto za Nijemce. Bio je opskrbno središte Njemačke vojske te im je rečeno da su poslane nove snage da povrate Tanciskaj. Na što su uspješno povratili, ali je uzletišta bilo jako oštećeno što je došlo do znanje da ne mogu još neko vrijeme opskrbljivati pukovnije u Staljingradu.⁸⁸ Pukovnija je bila na nezgodnom položaju jer su bili okruženi s neprijateljskom vatrom na tri strane. Ostajali su bez dovoljno granati i municija pa su morali sami smišljati rezervne varijante. Sovjeti su svakodnevno, po cijele dane i noći napadala sve crte bojišnice.

Tijekom siječnja je došla preporuka od generala Sanne da visoki časnici i zapovjednici napuštaju pukovniju. Poručnik Pavičić je odbio taj zahtjev i predložio da bojnik Brajković

---

⁸³ Isto; 306.

⁸⁴ Isto; 309.

⁸⁵ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnija 369. na istočnom bojištu 1941. - 1943.*; 67.

⁸⁶ MARK, OBHOĐAŠ; *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješaka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*; 312.

⁸⁷ Isto; 318.

⁸⁸ Isto; 325.

ide. Unatoč tome što su imali obitelj u domovini je samo prikaz posvećenosti Pukovnji. Što se tiče Nijemaca, svi visoki časnici su napustili Staljingrad i vraćali u domovinu.⁸⁹ Dana 11. siječnja udarna satnija je dobila odobrenje za povlačenjem.

Dana 13. siječnja je donesena odluka o raspuštanju 369. pukovnije. Od preostalih domobrana su formirane u dvije radne satnije raspoređene kod zrakoplovne škole.⁹⁰ Poručnik Pavičić je dobrovoljno razriješen dužnosti zapovjednika. Umjesto njega zapovjednikom postaje podpukovnik Marko Mesić.⁹¹ Poručnik Pavičić je trebao biti vraćen u domovinu gdje obnaša novu dužnost. Zbog nepovoljnih uvjeta zamoljeno je Pavičiću da ostane još par dana. Poručnik Pavičić je odlučio, 20. siječnja, otići iz Staljingrada. Nakon tog dana ne mogu utvrditi gdje je Pavičić u međuvremenu je izdana tjeralica za neposluh. Sve do tog čina poručnik Pavičić je bio jedini iz 369. pukovnije koji je odlikovan Njemački zlatnim križem za zasluge.⁹²

Dana 31. siječnja je došlo do predaje 369. pukovnije zajedno s 100. divizijom, Crvenoj armiji gdje su otišli u zarobljeništvo. Gdje se gubi svaki trag o njima.

Dana 14. veljače je došla odluka s MINORS⁹³ gdje se raspušta 369. pukovnja te će sad zvati 369. pješачka pukovnja „branitelji Staljingrada“⁹⁴. Bila je petodnevna žalost posvećena gubitcima 369. pukovnije.⁹⁵

Većina preživljeni članova pukovnije su nastavili u drugoj pukovnji sve do kraja 2. Svjetskog rata. Gdje su nakon toga bili prisiljeni u prebjeg zbog promjene vlasti u domovini.

7. Zaključak

369. Pukovnja je bila jedna od najvećih i najslavnijih pukovnja u razdoblju Nezavisne države Hrvatske. Pukovnja je bila poslana u tuđinu da se bore za drugu državu, ali to članovima nije pokolebalo jer su bile veće plaće. Uvjereni u jačinu Nijemaca su smatrali

---

⁸⁹ Isto; 327.

⁹⁰ Isto; 331.

⁹¹ Isto; 331.

⁹² POJIĆ; *Hrvatska Pukovnja 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 71.

⁹³ Ministarstvo oružanih snaga

⁹⁴ POJIĆ; *Hrvatska Pukovnja 369. na istočnom bojištu 1941, - 1943.*; 71.

⁹⁵ Isto; 74.

da mogu iz toga izvući pobjedu nažalost se pokazalo totalno suprotno. Putanje i borba te pukovnije prikazuje da su Hrvati vrlo uspješan narod unatoč malobrojnosti i poteškoća što o jeziku i nepovoljnim uvjetima. Borba na Istočnoj fronti je naučila Pukovniji kako vojska treba izgledati i kako obnašati svoju dužnost. Pukovnija je bila vrlo uspješna, ako gledamo na odlikovanja članova unatoč što je bilo raspoređivanja i rascijepana. Opstali su sve do kraja siječnja kad su se predali Crvenoj Armiji.

8. Literatura

Internet izvori:

Enciklopedija. Pristup ostvaren 28.8.2023.

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47107>

Unijapedija. Pristup ostvaren 28.8.2023.

https://hr.unionpedia.org/Hrvatski_pomorski_odjel

Unijaedija. Pristup ostvaren 28.8.2023.

https://hr.unionpedia.org/i/Hrvatska_zrakoplovna_legija

Crveni peristol antikvarijat. Pristup ostvaren 28.8.2023.

<https://www.crveniperistol.hr/proizvod/amir-obhodas-lako-prevozni-zdrug-hrvatske-legije/>

Unijapedija. Pristup ostvaren 28.8.2023.

[https://hr.unionpedia.org/i/Marko_Mesi%C4%87_\(vojnik\)](https://hr.unionpedia.org/i/Marko_Mesi%C4%87_(vojnik))

Enciklopedija. Pristup ostvaren 28.8. 2023.

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22976>

Unijapedija. Pristup ostvaren 28.8. 2023.

[https://hr.unionpedia.org/i/Ivan_Babi%C4%87_\(%C4%8Dasnik\)](https://hr.unionpedia.org/i/Ivan_Babi%C4%87_(%C4%8Dasnik))

Unijapedija. Pristup ostvaren 28.8. 2023.

https://hr.unionpedia.org/Spaljena_zemlja

Literatura:

Obhodaš A., Mark J.D. (2012.). *Hrvatska legija 369. pojačana (hrvatska) pješачka pukovnija na Istočnom bojištu 1941.-1943.*. Zagreb, Despo infinitus

Pojić M. (2007.). *Hrvatska pukovnija 369, na Istočnom bojištu 1941.-1943. ratni dnevnik.* Zagreb, Hrvatski državni arhiv